

een Kwartel te horen is in Oost-Nederland tegenwoordig vaak nog groter. Hoewel 2000 minder kraaiende mannetjes opleverde dan 1999, schraapten de tellers er toch 128 bij elkaar. De Kleine Bonte Specht had een wat minder jaar, maar dat maakt weinig uit op de lange termijn; vanaf de start van het BMP is de stand immers voortdurend toegenomen. Of dat zo blijft? In Engeland loopt de trend van de Kleine Bonte al jarenlang terug, en er zijn aanwijzingen dat de situatie ook in delen van Nederland minder rooskleurig wordt. Van vrijwel alle weidevogelsoorten waren de aantallen in 2000 wat lager. Treurig genoeg wordt de afnemende trend van de afgelopen jaren hiermee voortgezet. Bij de Wulp wordt de afname in duin en heide echter wat gecompenseerd door een toename in agrarisch

gebied. In het laatste geval prefereren Wulpen trouwens de vetgemeste biljartlakens boven de half-natuurlijke verschaalde graslanden. Dat ze in deze cultuursteppe ook nog jongen weten groot te brengen, in elk geval meer dan in duinen of heide, is verbazingwekkend.

Zomertortel en Tapuit zijn tegenwoordig kampioen-verliezers, zodat al gevreesd werd dat de vrije val ook in 2000 zou aanhouden. Veel onverwachter was de afname met 14-18% van de Witte Kwikstaart. Deze soort komt in veel proefvlakken voor, doorgaans in lage dichtheden, en de jaarlijkse veranderingen waren tot dusver weinig spectaculair. Het is volmaakt onduidelijk waar de dip in 2000 aan moet worden toegeschreven. Hij past overigens wel in het beeld op langere termijn. Na een piek in 1988

is de index langzaam wat achteruit gehobbeld.

Zowel Huismus als Ringmus incasseerden een forse klap. De Huismus is vooral in de jaren negentig steeds verder in het dal aan het raken; de index lag in 2000 liefst 40% lager dan bij de start van het BMP in 1984. Bij de Ringmus is dat 30%. Wanneer we bedenken dat deze laatste soort vrijwel alleen nog in het agrarisch cultuurlandschap voorkomt (nagenoeg uitgestorven in bos), en de 'betere' landbouwgebieden in de BMP-plots oververtegenwoordigd zijn, is het duidelijk dat de landelijke populatie in werkelijkheid nog verder teruggelopen moet zijn.

Arend van Dijk & Fred Hustings

Het zat er in 1999 al een beetje aan te komen, maar de cijfers van de Goudhaan uit 2000 slaan alle records. Van 1999 op 2000 namen de aantallen toe met 32% en de landelijke index bereikte een niet eerder vertoond hoogtepunt.

De soort heeft opvallende fluctuaties doorgemaakt. Gedurende de eerste BMP-jaren kelderden de aantallen, en in 1986 bedroegen ze maar de helft van die in 1984. Daarna liepen de indexwaarden sterk op tot een top in 1990. Na een inzinking in 1991 wilde het jarenlang maar niet vlotten. Vanaf 1998 rees de Goudhaan-populatie echter weer de pan uit.

In de Goudhaan-indexen zijn de effecten van enkele strenge winters herkenbaar, zoals in 1986 en 1997; andere strenge winters daarentegen lieten zich onbetuigd (1985, 1987, 1996). Hoe klein en kwetsbaar lijkend, de Goudhaan weet zich soms aardig door strenge winters heen te slaan. Het verband tussen aantallen en strenge winters is dan ook minder rechtlijnig dan bij de Winterkoning. Allerlei aanpassingen (verminderde onderlinge agressie, minder respons op predatoren, groepsgewijs foerageren, dicht opeen slapen e.d.) stellen Goudhaantjes in staat om sommige strenge winters goed door te komen. De terugval in 1991 lijkt op het eerste gezicht vreemd, want dit was een qua temperatuur normale winter. Vermoedelijk deelden drie weken felle koude en zware sneeuwval in februari echter een forse dreun uit. Na een serie zachte winters lopen de cijfers meestal op (1988-90 en 1998-2000).

Problematisch is, dat niet precies bekend is wat de bij ons broedende Goudhanen in de winter doen, hier blijven of wegtrekken. Waarschijnlijk blijven sommige individuen hier hangen, terwijl andere over kortere of langere afstand wegtrekken, tot in Zuidwest-Europa. Noord-Europese vogels zouden voor een deel hun plaats hier innemen. Ongetwijfeld spelen ook andere zaken een rol zoals voedsel, broedsucces en aanbod aan broedhabitat. De BMP'ers hebben in elk geval feilloos de explosieve ontwikkeling op papier weten vast te leggen.

In Nederland is de score in 2000 exceptioneel, althans gemeten vanaf de start van het BMP in 1984. Oudere inventarisatiegegevens duiden op vergelijkbare of nog hogere aantal-

Kleine Goudhaan gooit hoge ogen

len in 1982-83 en in de eerste helft van de jaren zeventig. Gecombineerde cijfers uit zeven plots in ZW-Drenthe vanaf 1968 geven topaantallen omstreeks 1970 en in 1999-

2000 te zien, terwijl de stand in de tussentijd schommelt met dieptepunten in 1986 en 1992. Deze ontwikkeling vertoont overeenkomsten met die in Engeland, alleen zijn de toppen daar hoger en de dalen dieper (figuur 2). Dit laatste kan erop duiden dat de component standvogel in de populatie daar groter is dan in Nederland. De hoge stand in Engeland in 1973-75 wordt daar tegenwoordig niet meer gehaald (index van 2000 is echter nog niet bekend). Dat deze bloeiperiode aan ZW-Drenthe voorbij is gegaan, hangt samen met twee zware stormen in 1972-73, waardoor veel geschikte broedhabitat met oude sparren domweg was omgewaaid. De meest favoriete Goudhaan-habitats waren plotsklaps verdwenen en de stand liep met zeker 30% terug. De aangeplante nieuwe sparrenbossen hebben inmiddels, na bijna 30 jaar, een leeftijd bereikt dat het er goed toeven is voor Goudhanen. Een deel van de recente toename is hierop terug te voeren.

In de BMP-trends van Goudhaan en Vuurgoudhaan bestaan nogal wat overeenkomsten, zeker in de jaren negentig (figuur 3). Dat is opmerkelijk, aangezien de Vuurgoudhaan in Nederland veel meer als trekvogel bekend staat dan de Goudhaan. Maar we moeten oppassen met het trekken van conclusies want de Vuurgoudhaan is niet sterk vertegenwoordigd in het BMP. De Goudhaan kan bogen op jaarlijks 200-1000 paren in 34-90 meerjarig geïnventariseerde proefvlakken, terwijl de Vuurgoudhaan het moet stellen met 11-200 paren in 7-45 meerjarige proefvlakken.

Literatuur

van Dijk A.J. 2000. Goudhaantje *Regulus regulus* bereiken topaantallen in ZW-Drenthe in 1999-2000. Drentse Vogels 13: 93-101.

Marchant J.H., Hudson R., Carter S.P. & Whittington P. 1990. Population trends in British breeding birds. British Trust for Ornithology, Tring.

Thaler E. Die Goldhähnchen. Neue Brehm-Bücherei 597. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.